

Wyrok z dnia 22 maja 2002 r., I CKN 1567/99

Niedopuszczalne jest zmniejszenie kary umownej na podstawie art. 5 k.c.

Sędzia SN Stanisław Dąbrowski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Tadeusz Domińczyk

Sędzia SN Zbigniew Strus

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Jana K. przeciwko Wytwórni Surowic i Szczepionek „B.”, Przedsiębiorstwu Państwowemu w W. o zapłatę, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej w dniu 22 maja 2002 r. na rozprawie kasacji powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 22 stycznia 1999 r.

uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Wojewódzki w Warszawie wyrokiem z dnia 6 kwietnia 1998 r. zasądził od pozwanej Wytwórni Surowic i Szczepionek „B.”, przedsiębiorstwa państwowego w W. na rzecz powoda Jana K. kwotę 100 000 zł z ustawowymi odsetkami, dokonując następujących ustaleń faktycznych.

W dniu 21 lutego 1996 r. strony zawarły umowę, zgodnie z którą powód miał złożyć ofertę sprzedaży określonych maszyn i urządzeń spółce z o.o. „B-h.”, a w wypadku nieprzyjęcia oferty, zakupu po tej samej cenie miała dokonać pozwana. Umowa przewidywała, że strona, która nie wykona umowy lub będzie czynić przeszkody w jej wypełnieniu, będzie zobowiązana do zapłacenia drugiej stronie kary umownej w wysokości 100 000 zł. W dniu 9 maja 1996 r. rada nadzorcza spółki „B-h.” w imieniu spółki nie wyraziła zgody na zakup wskazanych 18 maszyn i urządzeń. Powód pismami z dnia 13 maja i z dnia 22 lipca 1996 r. domagał się od pozwanej odkupienia maszyn i urządzeń. Pozwana w dniu 18 listopada 1996 r. odkupiła tylko niektóre z nich. W tym stanie faktycznym – zdaniem Sądu

Wojewódzkiego – powodowi na podstawie art. 484 § 1 k.c. należy się kara umowna w zastrzeżonej wysokości.

Na skutek apelacji pozwanej Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 22 stycznia 1999 r. zmienił wyrok Sądu Wojewódzkiego w ten sposób, że kwotę 100 000 zł zastąpił kwotą 5000 zł, oddalając powództwo i apelację w pozostałej części. Sąd Apelacyjny uznał za chybiony zarzut pozwanej, która twierdziła, że dochodząc oddalenia powództwa w całości, wносиła tym samym o miarkowanie kary umownej. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, żądanie zmniejszenia kary umownej zgłoszone zostało dopiero w apelacji, dlatego jest spóźnione i nie może być uwzględnione, jednakże Sąd Apelacyjny uznał za niezgodne z poczuciem sprawiedliwości i zasadami uczciwego obrotu gospodarczego dopuszczenie do uzyskania przez powoda tak wysokiej kary umownej. Rażąco odbiega ona od praktyki życia gospodarczego, w której wysokość kar umownych pozostaje w rozsądnej proporcji do szkody i wartości kontraktu. Z tej przyczyny Sąd Apelacyjny uznał, że nadużyciem prawa podmiotowego przez powoda jest dochodzenie kary umownej przekraczającej kwotę 5000 zł (art. 5 k.c.).

W kasacji powód zarzucił naruszenie art. 5 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zmniejszenie kary umownej na podstawie art. 5 k.c. jest nie dopuszczalne co najmniej z dwóch względów. Po pierwsze, instytucję obniżenia kary umownej ustawodawca uregulował w art. 484 § 2 k.c., szczegółowo określając przesłanki obniżenia. Nie można zastępować konkretnej regulacji prawnej przez stosowanie art. 5 k.c., utrwalony bowiem jest pogląd, że przepis art. 5 k.c. nie ma charakteru nadrzędnego w stosunku do pozostałych przepisów prawa cywilnego (por. np. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2001 r., II CKN 604/00, OSNC 2002, nr 3, poz. 32). Po drugie, wyrok zmniejszający karę umowną kształtuje w tym zakresie prawo podmiotowe wierzyciela. Zastosowanie art. 5 k.c. chroni przed nadużyciem prawa podmiotowego, natomiast nie można na podstawie o art. 5 k.c. kształtować tego prawa. Zastosowanie art. 5 k.c. może jedynie pozbawić prawo podmiotowe ochrony przez pewien czas. Osoba, której ono przysługuje może z niego skorzystać w razie zmiany okoliczności faktycznej, nawet w sytuacji, gdy uprzednio wniesione przez nią powództwo zostało oddalone z powodu sprzeczności żądania z zasadami współżycia społecznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 1985 r., III CRN 343/85, OSNCP 1986, nr 10, poz. 161).

Niewłaściwe zastosowanie art. 5 k.c. nie przesądza o merytorycznym rozstrzygnięciu sprawy, gdyż Sąd Apelacyjny także wadliwie przyjął niemożność stosowania art. 484 § 2 k.c. w postępowaniu apelacyjnym, ze względu na spóźnione zgłoszenie zarzutu. Pozwana od początku procesu wносиła o oddalenie powództwa, w ogóle kwestionując swój obowiązek zapłaty kary umownej. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 lipca 1998 r., I CKN 802/97 (OSNC 1999, nr 2, poz. 32) wyjaśnił, że żądanie dłużnika oddalenia powództwa o zapłatę kary umownej zawiera *implicite* wniosek o zmniejszenie tej kary. Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą kasację podziela ten pogląd. Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji (art. 393⁻¹³ k.p.c.).